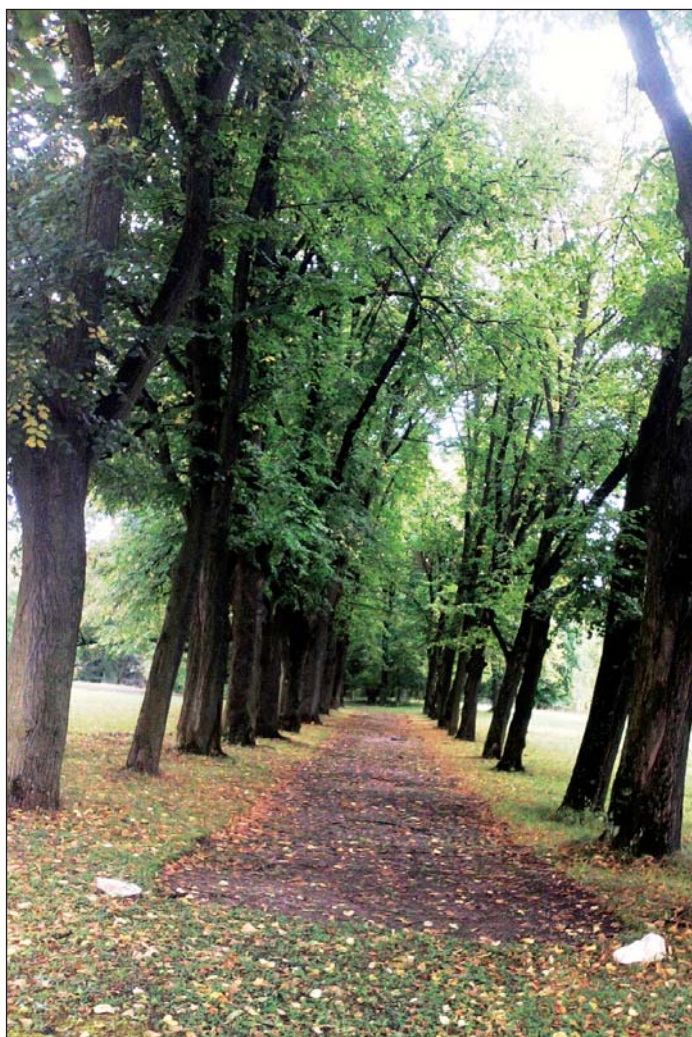

KÖNYVTÁRI LEVELEZŐ / LAP

Az Informatikai és Könyvtári Szövetség hír- és levelezőlapja

Arborétum, Szepesgörgő

Tartalom

Műhely

Dániában semmi sem búzlik... (<i>Varga Katalin</i>)	3
A CSMKE és a Somogyi-könyvtár szimbiózisa (<i>Oros Sándor</i>)	10

Napló

Könyvtárak partnerkapcsolatai (<i>OS</i>)	16
---	----

Közhírré tétetik

Találkozás Balczó Andrással (<i>Takács Tímea</i>)	19
A tagadás is egyfajta függés (<i>Petrozsényi Eszter</i>)	20
A költő és a barátok (<i>PE</i>)	21
Schmal Rózával böngéztünk (<i>Goldschmidt Éva</i>)	22
Laci bátyó Tatán járt (<i>GÉ</i>)	23
Szepességben jártunk (<i>Halász Magdolna</i>)	25

Iskolai könyvtárak

A népmese napja Budafok-Tétényben (<i>Orbán Gizella</i>)	29
---	----

Szemle

Könnyű megjósolni: jó segédlet lesz (<i>Bényei Miklós</i>)	31
---	----

A könyvtárak világszerte átalakulásban vannak, a változások meglepően gyorsak. Vannak, akik azt vizionálják, hogy hamarosan eltűnik ez az intézmény a szolgáltatók palettájáról, hiszen léte az internet korában felesleges. Vannak, akik megrögzötten hisznek a könyvtárak kultúrát és nemzeti identitást megőrző erejében, és vannak, akik a közösségformálás új eszközét látják a könyvtárakban.

Az Informatikai és Könyvtári Szövetség (IKSZ) a Nemzeti Kulturális Alap támogatásával megszervezte, hogy magyarországi könyvtárak vezetői eljuthassanak egy hétre Nyugat-Európa három országába (Dániába, Angliába, Hollandiába), és az ottani könyvtári helyzet mélyreható tanulmányozása során szerzett tapasztalataikkal segítsék a hazai könyvtárügy felzárkózását. Jelen tanulmány a Dániában szerzett tapasztalatokról szól.

A skandináv országok könyvtárügye mindig is minta, példa volt a világ előtt, így előttünk is. Sok újítás és innováció innen terjedt el, de legfőképpen a szemlélet az, amit érdemes az északi országoktól megtanulnunk.

Az ötfősre tervezett csapat végül objektív okokból csak négy fővel kelt útra 2013. május 27-én, hétfőn este. A csapat tagjai között volt megyei könyvtárigazgató (*Horváth Sándor Domonkos*), egyetemi könyvtári vezető (*Keveházi Katalin*) és szakkönyvtári vezető (*Varga Katalin* és *Horváth István*), így sokféle nézőpontból tudtuk vizsgálni a látottakat. Ez kifejezetten előnyösnek és hasznosnak bizo-

nyult, mind az egyes helyszíneken való kérdezésnél, mind az esténkénti szakmai beszélgetéseknél. Az előre gondosan összeállított programunkban igyekeztünk teljes képet kapni a dániai helyzetről, a lehető legtöbbféle könyvtárat meglátogatni, a lehető legtöbb vezető szakemberrel eszmecsere-t folytatni. Ténylegesen kilenc intézményt látogattunk meg, és rengeteg információt gyűjtöttünk össze. Utunk során lehetőségünk nyílt arra is, hogy benyomásokat szerezzünk Koppenhágáról, a dán mindennapokról. Egy hét elteltével, 2013. június 2-án tértünk haza.

Utunk során az alábbi intézményeket kerestük fel:

- Királyi Könyvtár- és Információ-tudományi Akadémia – (Det Informationsvidenskabelige Akademi = IVA – Royal School of Library and Information Science);
- Roskildei Központi Könyvtár (Roskilde Bibliotekerne – Central Library, Roskilde);
- Dán Kulturális Ügynökség (Kulturstyrelsen – Danish Agency for Culture);
- Dán Elektronikus Könyvtár (Danmarks Elektroniske Fag- og Forskningsbibliotek = DEFF – Denmark's Electronic Research Library);
- Királyi Könyvtár – Nemzeti Könyvtár (Det Kongelige Bibliotek – Danmarks Nationalbibliotek – The Royal Library – National Library of Denmark);

- Koppenhágai Egyetemi Könyvtár, Bölcsészettudományi Fakultás Könyvtára (Det Kongelige Bibliotek – Danmarks Nationalbibliotek og København Universitetsbiblioteket – Det Humanistiske Fakultetsbibliotek – The Royal Library – National Library of Denmark and Copenhagen University Library – Faculty Library of Humanities);
- Olvasási Nehézségekkel Küzdők Országos Dán Könyvtára (Nationalbibliotek for mennesker med lasevanskeligheder = NOTA – Danish National Library for Persons with Print Disabilities);
- Közigazgatási Könyvtár (Det Administrative Bibliotek = DAB – The Administrative Library);
- A hivatalos programon túl meglátogattunk még egy kisebb városi könyvtárat: Dragør Városi Könyvtár Biblioteket i Dragør – Dragør Library)

A könyvtárügy Dániában

A dániai állampolgároknak törvényben rögzített joguk az ingyenes könyvtárhasználat, beleértve a kölcsönzést is. Valamennyi nyilvános könyvtár gyűjteménye kereshető egyetlen központi katalógusban, ezen keresztül le lehet foglalni a kölcsönözni kívánt dokumentumot, amelyet bármely tetszőlegesen kiválasztott könyvtárban a kérés leadásától számított második napon át lehet venni. A kölcsönzött dokumentumot bármely könyvtárban vissza lehet adni. A dokumentumok mozgását az intézmények között egy szállító cég végzi, szerződéses

megállapodás alapján. Tapasztalataink szerint a könyvtári rendszer valóban rendszerként működik. Az állampolgárokat arra ösztönzik, hogy a legaktívabban a lakóhelyükön található közkönyvtárat használják, és ezen keresztül biztonságosan hozzáférnek a teljes könyvtári rendszer szolgáltatásaihoz. De természetesen a „kedvenc” könyvtár lehet egy felsőoktatási vagy szakkönyvtár is, vagy akár a nemzeti könyvtár.

Mindenhol van lehetőség a kölcsönzésre, a kölcsönzött dokumentumok a rendszer bármelyik intézményéből származhatnak. A legtöbb helyen önkiszolgáló kölcsönzés és visszavétel működik. A polgár otthon, interneten keresztül lefoglalja a kért művet, amelyet a közös katalógusból keres ki, és megadja, melyik könyvtárban szeretné átvenni. Az informatikai rendszer megkeresi a legközelebbi kölcsönözhető példányt, lefoglalja, a szállító cég pedig a következő napon a kért intézménybe szállítja. A kérő e-mailben kap egy referenciaszámot, amelynek alapján a megjelölt helyszínen a következő nap délután kettő óra után az erre rendszeresített polcra leveheti a kért dokumentumokat, és saját magának kikölcsönözheti. Ha úgy akarja, az egész folyamat során nem kell könyvtárosi segítséget igénybe vennie.

A könyvtárakban nem történik feldolgozó munka, ezt központilag végzi egy erre szakosodott cég. A közös katalógus így valóban egy közös adatbázis, amelyben nyomon követhetők a lelőhelyek. A katalógus működését sajnos nyelvi okokból nem tudtuk behatóbban tanulmányozni. Számítógépet egyre kevesebbet lehet látni a könyvtárakban, jellemzően az olvasók saját laptopot használnak.

Könyvtárosképzés

Szakmai tájékozódásunkat Dánia egyetlen könyvtárosképző felsőoktatási intézményében, a Royal School of Library and Information Science-ben (RSLIS) kezdtük. Ez egészen 2013-ig önálló felsőoktatási intézmény volt, ez évtől kezdve azonban a koppenhágai egyetembe integrálódott. Jelenleg az integráció feladatai kötik le az itt dolgozókat. Csapatunkat az intézmény könyvtárának vezetői és a dékán asszony fogadta. Részletes tájékoztatást kaptunk az intézmény működéséről, legújabb terveiről, az integrációról, a jövőt érintő elképzelésekről.

Az intézményben 95 oktató képez 850 hallgatót. A képzés középpontjában az információtudomány és a kulturális kommunikáció áll, ami azt jelenti, hogy a feladatokat szélesebben értelmezik, a kulturális terület könyvtárakon kívüli problémáira is kitérnek. Hangsúlyos elemek a tudásmenedzsment, az információs műveltség és a digitális információk kezelése.

Az intézmény vezetése nagy hangsúlyt fektet arra, hogy oktatók és hallgatók egyaránt aktív kutatómunkát is végezzenek. Az oktatás kevésbé formális, inkább projekt munkákon alapul. A hároméves alapképzést követően egy fél-éves gyakorlat után lehet főiskolai szintű könyvtáros szakképzettséget szerezni, aki viszont tovább akar menni, az mesterfokú diplomát is szerezhet további két év tanulással. A tendencia az, hogy viszonylag kevesen választják az MA-képzést, a többség a gyakorlat utáni munkavégzés felé orientálódik. Elmondásuk szerint – ha nem is azonnal –, nagyjából fél éven belül munkát találnak a hallgatók.

A képzés egyik mottója, hogy nem csak könyvtárakban történő munkavégzésre képesít, hanem az itt végzett hallgatók jó eséllyel találnak munkát a versenyszektor különböző vállalatainál is. A diplomájukban azonban továbbra is ez az elnevezés áll: Master of Library and Information Science. Az RSLIS kiterjedt nemzetközi képzési tevékenységet is végez.

Közkönyvtári stratégia

A közkönyvtárak kiemelt helyet foglalnak el a dán könyvtárügyben. Néhány évvel ezelőtt készült el az az átfogó közkönyvtári stratégia, amely hosszú távra kívánja kijelölni a közkönyvtárak helyét és feladatait a tudástársadalomban. E stratégia szerint a könyvtáraknak egy négyes feladatrendszerben kell helytállniuk, egyszerre kell helyet adniuk a tapasztalatszerzésnek (például zenei programok), a digitális tanuláshoz, a kapcsolatépítésnek (találkozóhelyként) és a kreativitásnak.

Egy tipikus dániai közkönyvtárat látogattunk meg Roskilde városkában. A Koppenhágától csak néhány kilométerre elhelyezkedő kisváros már a hangulatával is elbűvöl. A kívülről jelentéktelennek látszó városi könyvtár pedig kifejezetten iriggyé teszi a magyar könyvtárosokat. Az itt dolgozók mindent elkövetnek, hogy megvalósítsák a stratégiában lefektetett célokat. Programjaikkal folyamatosan arra ösztönzik a helyi lakosságot, hogy minden könyvtári szolgáltatást helyben vegyenek igénybe. A könyvtár nyitott, szabad légköre, tágas terei kifejezetten csábítanak, hogy oda

szervezzék az emberek a programjaikat. A nagy szabadpolcos területen rengeteg a könyv és a folyóirat, mégis érezhető az a tendencia, hogy a könyv folyamatosan háttérbe szorul, helyét a közösségi tér veszi át.

Az igazgató előadásából megtudtuk, hogy az elmúlt években nagy reformok zajlottak a dán közkönyvtári rendszerben. A könyvtárak számát csaknem felére csökkentették. Néhány kiemelt intézményt (ilyen a roskildei könyvtár is) központi könyvtárrá fejlesztettek, ezek felelősek egy-egy régió ellátásáért. Néhány kisebb könyvtár mintegy fiókökönyvtárként üzemel egyes településeken. Ahol pedig nem maradt könyvtár, ott mozgókönyvtárak segítik az ellátást, illetve sok helyen üzemelnek ún. nyitott könyvtárak (open library), amelyekben nem dolgozik egész nap személyzet, önkiszolgálással vehetik igénybe a használók a szolgáltatásokat, például a kölcsönzést. Elmondásuk szerint nincsenek biztonsági problémák, a rendszer kiválóan működik.

Dániában a kisebbségek nagyon intenzíven használják a könyvtárakat, sokszor intenzívebben, mint a született dánok. Az önkéntes munka még nem igazán elterjedt, de érezhetően növekszik a kedveltsége. A közkönyvtárak sok olyan programot szerveznek, amelyeken a lakosság különböző csoportjai nemcsak a könyvtár használatába nyernek betekintést, hanem elsajátíthatják az információs műveltség készségeit is. Ezek általában kiscsoportos, egy alkalmat jelentő, rövid kurzusok.

A közkönyvtárak legaktuálisabb feladata egy olyan rendszer kialakítása, amely hozzásegíti az állampolgárokat,

hogy kizárólag online kommunikáljanak a hatóságokkal, az egészségügyi szervezetekkel. Ennek a feladatnak két éven belül meg kell valósulnia.

Roskildei közkönyvtár

Kulturális ügynökség

Egy egész napot töltöttünk a Dán Kulturális Ügynökség vendégeként. Ez a hivatal felelős a könyvtárak és egyéb kulturális intézmények szakmai irányításáért, szervezetileg a miniszter irányítása alatt. Dániában a könyvtárak a médiához állnak a legközelebb, így az irányításuk is közös kézben van. Az ügynökség négy szakterületet irányít: 1. könyvtárak, média és digitalizálás, 2. kulturális örökség és építészet, 3. kulturális intézmények, támogatások, folyó kiadások, 4. művészetek.

Hivatali feladataikon túl különféle szolgáltatásokkal is támogatják a kultúrát. Az ő kezelésükben van a központi katalógus, az országos könyvtárközi ellátórendszer, üzemeltetik a dániai elektronikus könyvtárat, fejlesztik és gondozzák az olvasás portálját, egy portált, amely a diákokat segíti a házi feladatok megoldásában és más hasonló forrásokat.

Elektronikus könyvtár

A dániai elektronikus könyvtár (DEFF) nem egy olyan intézmény, mint a Magyar Elektronikus Könyvtár, hanem tulajdonképpen egy projektmenedzsment-szervezet, amely a mi EISZ-programunkhoz hasonlóan koordinálja a konzorciumban részt vevő könyvtárak számára elérhető elektronikus források beszerzését és szolgáltatását. A konzorciumnak 7 egyetemi, 8 főiskolai, 11 kórházi, 177 középiskolai és 91 szakkönyvtár a tagja. A DEFF csak koordinál, a licencdíjakat teljes egészében a partnerek fizetik. Ezen túl a DEFF koordinálja még a könyvtárak digitalizációs tevékenységét, és részt vesz nemzetközi projekteken.

Dánia nemzeti könyvtára, a Fekete Gyémánt

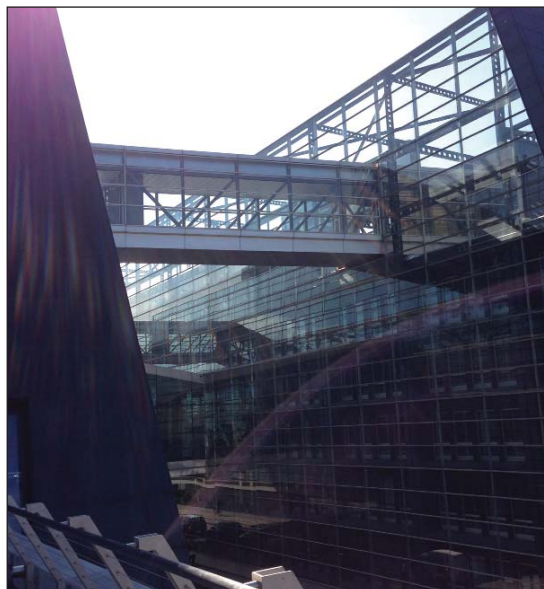
Utunk egyik kiemelt programja volt a Királyi Könyvtár meglátogatása. Az intézmény különlegessége a nemrégiben épült csodálatos épület, amelyről nevét is kapta, a Fekete Gyémánt. Az épület valóban a XXI. századnak üzen, modern, tágas, minden elemében az információ szabadságát sugallja. A hatalmas fekete épület lehetne nyomasztó is, de a közvetlen vízparti elhelyezkedés, a tágas terek és az épület szépen tervezett formája oldják ezt a komorságot. Közvetlenül a régi könyvtárépület mellé építették, így múlt, jelen és jövő egymást erősítve szolgálja a kultúrát.

A könyvtárban az igazgató vezetett körbe bennünket. A dániai nemzeti könyvtár tulajdonképpen nem egy intézmény, hanem egy intézményegyüttes,

amely áll a királyi könyvtárból, az egyetemi könyvtár intézményeiből és az adminisztratív egységekből. Mindegyiknek önálló vezetése van, amelyek egy központi vezetőség irányítása alá tartoznak.

A nemzeti könyvtár elsődleges feladata, hogy hozzáférést biztosítson a nemzeti kultúrkincshez. Hatalmas olvasótermek állnak az olvasók rendelkezésére, folyamatosan törekszenek arra, hogy a szolgáltatásokat a tényleges igényekhez igazítsák. Vannak általános olvasótermek, és olyanok is, amelyeket kutatók lefoglalhatnak, ha például csoportos megbeszélést akarnak tartani.

A királyi könyvtár egyik legfontosabb projektje a dán kulturális örökség digitalizálása. Jelszavuk: „Digitalizálás vagy pusztulás”. Jelenleg az 1700 és 1900 között megjelent műveket digitalizálják, az igények mentén. A kérést interneten keresztül is le lehet adni, ha még nem digitalizálták az adott művet, akkor a kérés alapján elkészítik a digitális verziót, ha már megvan, akkor ebből lehet másolatot igényelni. Eddig körülbelül százezer kötet digitalizálása történt meg.

A Fekete Gyémánt

A nemzeti könyvtár olvasóterme

Egyetemi könyvtár

A koppenhágai egyetemi könyvtár része a nemzeti könyvtárat is magába foglaló intézményegyüttesnek. Nincs központi könyvtára az egyetemnek, csak az egyes fakultásoknak. Mi a Bölcsészettudományi Kar könyvtárát látogattuk meg. A könyvtár szigorú minőségi elvek szerint működik, kétévenként méri a használói elégedettségét. A modern környezetben a legmodernebb raktározási rendszerek üzemelnek, szabad polcon csak az állomány kisebb része fér el. A hatalmas raktári kapacitás várhatóan hosszú időre elég lesz, annál is inkább, mert a nyomtatott irodalom helyét mindinkább az elektronikus dokumentumok veszik át. Az egyetemi könyvtárak költségvetésüknek csupán tíz százalékát költik könyvekre, kilencven százalékát pedig elektronikus forrásokra, e-könyvekre.

Az olvasási nehézségekkel küzdők könyvtára (NOTA)

A legkülönlegesebb könyvtár, amelyet meglátogattunk, ez a speciális intézmény, amely a vakok, gyengénlátók, diszlexiások és egyéb olvasási nehézséggel küzdők számára nyújtja szolgáltatásait. Nem könyvtár a szó szoros értelmében, hanem egy szolgáltatóközpont, ahol a célközönség számára használható formában állítanak elő dokumentumokat (Braille-könyvek, hangos könyvek stb.), igény szerint, személyre szabottan, és ezeket a kérő személy otthonába is eljuttatják. A kölcsönzés ebben az esetben azt jelenti, hogy telefonon vagy interneten leadja valaki a kérését, az elkészült dokumentumot postán megkapja, visszaküldenie pedig nem kell. A példányok egyediek, tovább nem sokszorosíthatók. A szolgáltatást csak azok vehetik igénybe, akik er-

re jogosultak, és erről hivatalos dokumentummal rendelkeznek.

Egy hihetetlenül lelkes és szakmailag nagyon felkészült csapat működteti az intézményt, ahol nem csak fantasztikus módszereket és eszközöket láthattunk, de irigylésre méltó munkahelyi légkört és kollektívát is.

Közigazgatási könyvtár

A minisztériumi negyedben elhelyezkedő könyvtár a közigazgatásban dolgozók információs igényeit hivatott kielégíteni. Gyűjti a hivatalos kormányzati dokumentumokat, és természetesen mindazokat a könyveket, folyóiratokat, amelyekre a köztisztviselőknek szükségük lehet. A könyvtár egyébként nyilvános, bárki használhatja, és teljes jogú része a könyvtári rendszernek.

Tanulságok

Rengeteg olyan jó ötletet láttunk, amelyet hazai viszonyok között is érdemes lenne megvalósítani. A tanulmányút résztvevői több fórumon is publikálni fogják tapasztalataikat. A legfontosabb tanulság talán a könyvtári rendszer szervezett működése, hatékonysága. Többször is elhangzott könyvtári vezetők szájából, hogy a szolgáltatások színvonala és igénybevétele nem a szolgáltatóhelyek számától függ. Azáltal, hogy drasztikusan csökkent a könyvtárak száma Dániában, a használatra vonatkozó statisztikai adatok nem csökkentek. A lakosság érezhetően elégedett a könyvtári szolgáltatásokkal, és mi is úgy gondoljuk, joggal. ■

Októberi lapszámunk szerzői

Bényei Miklós
Debreceni Egyetem
Debrecen

Goldschmidt Éva
Móricz Zsigmond Városi Könyvtár
Tata

Halász Magdolna
Sárospataki Irodalmi Olvasókör
Sárospatak

Orbán Gizella
Árpád Utcai Német Nemzetiségi
Nyelvoktató Általános Iskola
Budapest

Oros Sándor
Somogyi-könyvtár
Szeged

Petrozsényi Eszter
Móricz Zsigmond Városi Könyvtár
Tata

Takács Tímea
Gárdonyi Géza Városi Könyvtár
Oroszlány

Varga Katalin
OFI Országos Pedagógiai
Könyvtár és Múzeum
Budapest

Szimbiózis: két vagy több különböző faj egyedeinek (általában egymásra utalt) szoros együttélése. A szimbiózisban mindkét fél előnyökhöz jut.

2013 szeptemberében a szegedi Somogyi Károly Városi és Megyei Könyvtár, valamint a Csongrád Megyei Könyvtárosok Egyesülete (CSMKE) közös szervezésében megtartott, partnerkapcsolatokról szóló regionális konferencia adta az ötletet, hogy ezt a sokéves együttműködést összefoglalóan ismertessük.

Az alábbiakban röviden be kívánom mutatni a CSMKE szerkeázó kapcsolati rendszerét, valamint azt, hogy miképpen kapcsolódik/kapcsolódhat ez a Somogyi-könyvtárhoz, milyen kölcsönös előnyök származhatnak az együttélésekből.

A CSMKE története röviden

A Csongrád Megyei Könyvtárosok Egyesületének története a kezdetektől szorosan összefonódik a Somogyi-könyvtárral. Egyesületünk az 1935-ben alapított Magyar Könyvtárosok Egyesületének területi szekciójaként 1978. április 12-én alakult meg, az akkor már öt éve megyei könyvtári szerepkört is betöltő Somogyi-könyvtárban. Első elnöke *Hajdu Géza*, a Somogyi-könyvtár módszertani osztályvezetője, titkára pedig *Csepreginé Tokácsli Boglárka*, a Somogyi-könyvtár főkönyvtárosa lett. Az április 12-ei alapító és vezetőségválasztó taggyűlést követően a működés már fo-

lyamatos volt. A hálózati osztály és a CSMKE közös munkája főként a továbbképzések, tapasztalatcserek szervezésében és egy sor adminisztrációs teendő ellátásában nyilvánult meg.¹

Az egyesület születésekor már a Somogyi-könyvtár bábáskodott, mintegy szülőatyjaként. Azonban a kezdeti célok meghatározásakor is fontos volt, hogy az egyesület valóban minden Somogy megyei könyvtári dolgozót, könyvtárost képviseljen. Ezért tudatosan törekedett arra, hogy a vezetőségi tagok között szinte minden könyvtártípus képviseltesse magát. Így az első elnökség a következőképpen alakult: elnök *Hajdu Géza*, a Somogyi-könyvtár módszertani osztályvezetője, titkár *Csepreginé Tokácsli Boglárka*, a Somogyi-könyvtár osztályvezetője, tagok: *Bali Péterné*, a Juhász Gyula Tanárképző Főiskola könyvtárvezetője, *Csiszár Lajosné*, az SZMT (Szakszervezetek Megyei Tanácsa) Központi Könyvtárának főkönyvtárosa, *Frick Mária*, a JATE (József Attila Tudományegyetem) Központi Könyvtár főkönyvtárosa, *Gerlefalvi Nagyné Szarka Mónika*, a Somogyi-könyvtár tájékoztató részlegének ve-

* A Szegeden 2013. szeptember 26-án, a Könyvtárak partnerkapcsolatai című regionális konferencián elhangzott előadás szerkesztett változata.

¹ Bővebben lásd: Múlt és jelen 1978–2010. MKE Csongrád Megyei Szervezete – Csongrád Megyei Könyvtárosok Egyesülete. Szeged, Csongrád Megyei Könyvtárosok Egyesülete, 2011

zetője, *Hajdú István*, a SZOTE (Szegei Orvostudományi Egyetem) Könyvtárának igazgatóhelyettese.

A rendszerváltozással a kultúra minden területén átalakulások történtek. Ezek nem kerülhették el a Magyar Könyvtárosok Egyesületét (az MKE-t), valamint a szervezeti egységeket sem. A megváltozott világ kihívásaira mindenki másképpen reagált. A CSMKE vezetősége ekkor egy határozott lépésre szánta el magát, elsősorban az önálló gazdálkodás és a pályázati lehetőségek miatt önálló egyesületté vált. 1991. június 3-án megalakult a Csongrád Megyei Könyvtárosok Egyesülete.²

A váltásra több ok miatt volt nagy szükség. Ezen okok között elsőként szerepelt az önálló gazdálkodás, aminek fontosságát felesleges hangsúlyozni. Jelen esetben ezt azért fontos megemlíteni, hogy ezzel is rávilágítsunk a szoros együttműködésre a megyei könyvtárral. Már a kezdetben a CSMKE egyik legfontosabb szerepe a továbbképzések, tapasztalatcserék szervezése volt. Ezek a szervezések azonban jelentős összegeket igényeltek, és a megváltozott gazdasági, politikai környezetben ezek előteremtése is más módszereket kívánt.

A Somogyi-könyvtárnak, valamint a megye könyvtárosainak a gyors változások követéséhez még inkább szükségük volt ezen programokra, forrásuk pedig még kevesebb volt, mint az előző évtizedekben. Érdemes röviden megjegyezni, hogy még a CSMKE születése előtt, az

1960-as, '70-es években az újraformáló-dó könyvtári rendszerben a továbbképzések, könyvtárosképzések területén a Somogyi-könyvtár legfontosabb partnere az MKE volt.

Ez a felvállalt szerepkör fogalmazódik meg egyrészt elvárásként anyaintézményünk részéről, de ugyanez olvasható alapszabályunkban is: (összefoglalva) *Célunk a szakmai ismeretszerzés, a szakmai tudás folyamatos fejlesztése. Ennek érdekében szervezzük a különböző megyei, regionális továbbképzéseinket, konferenciáinkat, kisebb körben különböző tanfolyamainkat, tanulmányútjainkat. Fontosnak tartjuk a Magyar Könyvtárosok Egyesülete szervezeteivel, szekcióival való együttműködést.*

A CSMKE kapcsolatai

Az MKE és szervezetei

Bár anyaintézményünknek egyértelműen a Somogyi Károly Városi és Megyei Könyvtár tekinthető – erről a későbbiekben még lesz szó –, már az is elhangzott, hogy az egyesület elképzelhetetlen lenne a Magyar Könyvtárosok Egyesülete nélkül. Egyik legfőbb partnerünk az MKE. Ez vitathatatlan, s talán magyarázni sem kell. Bár 1991 óta önálló egyesületként létezőnk, de társult szervezetként az egyesületet ugyanazok a jogok illetik meg, mint az MKE szervezeteit. Az egyesület elnökségének joga és lehetősége van például a különböző könyves díjakra előterjeszteni (Fitz-díj, Bibliotéka Emlékérem stb.), valamint hosszú évek óta folyamatosan jelen vagyunk az MKE elnökségében is.

² Önálló a könyvtárosok egyesülete.

In: Csongrád Megyei Könyvtáros, 1991. 23. évf. 3–4. sz., 158–164. o.

A közös munka hosszú évtizedekre nyúlik vissza. Bár területi szervezetként természetes volt az együttes szervezés, visszatekintve az egyesület történetére nagyon sok, közte több kiemelkedő programot találunk. Elég itt most csak az 1984-es vándorgyűlést említeni,³ ami pedig ismét a Somogyi-könyvtár fontosságát mutatja, hiszen pontosan a júniusban átadott új épület apropóján esett a választás Szegedre.

Ez a szoros együttműködés nem változott meg 1991 után sem. A több közös szervezésű továbbképzésen kívül beszélhetünk itt egy újabb vándorgyűlésről (2007), aminek egyik fő szervezője a Szegedi Tudományegyetem Könyvtára volt ugyan, de fontos szerep jutott a Somogyi-könyvtárnak, valamint a CSMKE-nek is. Azt is fontos megemlíteni, hogy mint társult szervezet nem csak közösen dolgozunk, de tagjainknak lehetőségük van ugyanolyan jogokkal részt venni a többi egyesület programján, mint bármely MKE-szervezetnek.

A társult szervezeti forma konkrétan azt jelenti, hogy aki tagja a CSMKE-nek, az automatikusan tagja lesz az MKE-nek is.

Az 1990-es évek politikai, gazdasági, társadalmi változásai nem csak a CSMKE-t állították választási kényszer elé, de több MKE-tagszervezetet is. Így szintén ezen történések hatására vált önállóvá a Könyvtárostánárok Egyesülete (KTE), valamint Kisalföldi Könyvtárosok és Könyvtárak Egyesülete. Egyesületünknek fontos volt, hogy ne csak az MKE-vel, de a másik két önálló szerve-

zettel is jó együttműködést alakítson ki. Így született meg az együttműködési megállapodás a KTE-vel, mely dokumentum 2007 januárjában íródott alá. Azóta több közös rendezvényünk volt a KTE-vel, legutóbb országos konferenciánkunkon tudott segíteni a CSMKE és a Somogyi-könyvtár.

A tagság

Minden egyesület legfontosabb partnere önmaga, illetve az őt alkotó tagság.

Mint már szó volt róla, egyesületünk egyik legfőbb célja a szakmai ismeretszerzés, a szakmai tudás folyamatos fejlesztése, a kollégák segítése, érdekképviselete. Ennek érdekében dolgozunk.

A Somogyi-könyvtár, mint megyei könyvtár, Csongrád megye közművelődési könyvtárainak központja. Azonban a CSMKE ezen túlmutat. Már megalakulásakor fontos volt, hogy ne csak a közművelődési könyvtárakat képviselje, de szóljon minden könyvtároshoz, könyvtári dolgozóhoz a megyében. Ennek érdekében tartjuk fontosnak, hogy vezetőségünkben minél több szakterület képviseltesse magát. Jelenlegi vezetőségünk is ennek alapján szerveződött: elnök *Oros Sándor* (Somogyi-könyvtár), titkár *Bajusz Jánosné* (Somogyi-könyvtár), tagok: *Bakonyiné Ficzkó Ildikó* (Szegedi Tudományegyetem – SZTE – Klebelsberg Könyvtár), az universitas képviselője, *Barátné Hajdu Ágnes* (SZTE), a hálózaton kívüli könyvtárak képviselője, *Mátó Erzsébet* (József Attila Városi Könyvtár, Makó), a Csongrád, Makó, Szentés környéki könyvtárak képviselője, *Paraginé Tóth Edina* (Községi Könyv-

³ MKE XVI. Vándorgyűlése 1984. augusztus 2–4.

tár, Zákányszék), Szeged és környéke képviselője, *Sipos Sándorné* (nyugdíjas), a nyugdíjas szekció képviselője, *Soós Csilla* (Németh László Városi Könyvtár, Hódmezővásárhely), Hódmezővásárhely és környéke képviselője, *Sutka Irén* (Szegedi Kereskedelmi, Közgazdasági és Vendéglátóipari Szakképző Iskola Vasvári Pál Tagintézménye), az iskolai könyvtáros szekció képviselője.

1979-ben, a megalakulást követő évben, százharminc tagja volt az egyesületnek (ami igen magas számnak tekinthető, még akkor is, ha jóval magasabb volt a dolgozók száma, mint ma). Idén áprilisban kétszáznyolc tagunk volt. Az adat szinte hónapról hónapra változik, azóta több belépőt regisztráltunk már. Ezáltal egyre szélesülő kört ér el az egyesület, erősítve a Somogyi-könyvtár kapcsolatát is.

Munkánkat nagyban elősegíti ez a széles körű kapcsolati rendszer. Több mint kétszáz főhöz tudunk szólni, ami azt jelenti, hogy ennél sokkal több kollégát elérünk, illetve rajtuk keresztül több társ- szervezetet, civil szervezetet, társterületet megszólíthatunk.

Szekcióink

Önállóvá válásunk után nem sokkal két olyan szekciónk is létrejött, ami még tovább bővítette kapcsolati rendszerünket, s még inkább kinyúlt a hagyományos könyvtári körön kívülre.

1992. november 9-én megalakult az egyesületen belül az iskolai könyvtárosok szekciója, amely azóta is töretlen lelkesedéssel dolgozik azon, hogy valóban ne csak a közművelődési könyvtárosokat

képviselje az egyesület. Emellett nagy érdemük van abban is, hogy kapcsolatunk még szorosabb legyen a KTE-vel, valamint még fontosabb számunkra, hogy rajtuk keresztül elérhetőbbé váltak az iskolák. Befogadó szervezetünknek, a könyvtárnak nagyon fontos a jó kapcsolat az iskolákkal, s ez napjainkban a formálódó oktatási rendszerben talán még jelentősebb, mint korábban. Kiemelendő, hogy az egyesület szekcióján keresztül nem csak a város, hanem az egész megye iskoláit elérhetjük. Azt is érdemes itt megemlíteni, hogy a könyvtárostánárok által nem csak az iskolákat érhetjük el, de fontos kapcsolatokat találhatunk rajtuk keresztül a többi tanárral s a hozzájuk köthető civil szervezetekkel is.

1994. március 20-án alakult meg a CSMKE nyugdíjas szekciója. Nagyon fontos mérföldkő ez az egyesület életében, hiszen egy olyan csoportról van szó, amelynek tagjai „elvesznek” a munkáltatók szempontjából, azonban a szakmai életben meghatározóak.

A nyugdíjas csoport nagyon fontos partnerkapcsolati szempontból mind az egyesületnek, mind a Somogyi-könyvtárnak. Társadalmunkban egyre fontosabb szerepet és teret kap az aktív időskor. Nagyon fontos célközönség a könyvtárak számára, nyilván területenként más és más arányban. Szegeden igen aktív a nyugdíjas civil élet. Közel hetven különböző nyugdíjas csoport működik rendszeresen a városban.⁴ Közös és önállóan is rendszeresen pályáznak, egymás programjait folyamatosan látogatják, hirdetik. Nagyon fontos kommunikációs

⁴ <http://www.seniorcenter.hu>

csatorna a könyvtár számára, valamint mozgósítható célközönség. Mint városi fenntartású intézmény, szintén fontos szem előtt tartani, hogy a város is nagy figyelmet fordít nyugdíjasaira, nem véletlen, hogy az Idősügyi Tanács elnöke a város polgármestere.

Összefoglalva a fentieket, sem az egyesület, sem a könyvtár nem hagyhatja figyelmem kívül ezt a nagyon fontos kapcsolódási pontot.

...és sokan mások

Az egyesület mindig is nyitott volt minden kezdeményezésre. Az elmúlt közel negyven év alatt számtalan – azóta már talán meg is szűnt – intézménnyel, szervezettel, civil szervezettel és tagjaikkal volt szoros munkakapcsolatunk. Évente átlagosan tizenkét-tizenhárom rendezvény szervezésében veszünk részt, szinte minden rendezvényen több előadóval. Természetesen az évek során többször hívjuk ugyanazon előadókat, eddig közel kétszáz meghívott vendégünk volt. Az elmúlt évek nehéz s egyre nehezebb gazdasági helyzetében mind többször honorárium nélkül tudjuk csak megszólítani előadóinkat, amiben viszont nagy segítségünkre van kiterjedt kapcsolati rendszerünk, valamint a Somogyi-könyvtár nagyon erős támasza, partnerkapcsolati rendszere.

Aki nélkül nem léteznénk

Fentebb kiemeltem, hogy a szimbiózisban mindkét fél előnyökhöz jut. Tehát egy ilyen szoros kapcsolat mindig adok-

kapok. A két szervezetre vonatkoztatva nagyon nehéz megfogalmazni, hogy mit is jelent ez az adok-kapok.

Hogy a CSMKE mit kap, azt materiálishan nagyon könnyű megválaszolni. Az egyesület működését biztosítja a könyvtár, illetően szempontból a létünket kapjuk. Születésünknel jelen volt s azóta is eltart bennünket, mint egy jó szülő.

Annak megfogalmazása sokkal nehezebb, hogy mit is tud adni az egyesület a könyvtárnak.

Már többször szó esett a továbbképzések, találkozók közös szervezéséről. Igazából ezek a közös szervezések sem lehetnének meg a könyvtár nélkül, hiszen az eszközöket adja hozzá, s gyakran a humán erőforrást is. Már a szervezéshez is, de a lebonyolításhoz mindenképpen.

A közös szervezéshez kapcsolódnak a pályázati lehetőségek is. Hiszen főleg ezért vált önálló szervezetté a CSMKE, hogy ezeket a forrásokat elérje, és ebben lehet nagy segítségére a könyvtárnak. Mindenki számára ismert, hogy azokon a pályázatokon, ahol egy-egy közintézmény nem indulhat, igyekszik valamilyen más módon megszerezni a forrást. Ezért születtek és születnek a különböző alapítványok, s ezt a feladatot látja el részben az egyesület is. Tesszük ezt örömmel, mert amiből profitál a könyvtár, abból haszna lesz az egyesület tagságának is.

A közös programok megvalósításában nagyon fontos szerepe van az egyesület kapcsolati hálójának. Már említettem a több mint kétszáz fős tagságot, amelynek a személyes kapcsolatain révén sok embert elérhet a könyvtár a városon kívül is. Ugyanígy nagyon fontos a két szekció nagyon kiterjedt kapcsolati rend-

szere, az ő csatornáik, mind a szervezésben, mind a programok megvalósításában, mind a közönségszervezésben. Két nagyon speciális célcsoport érhető el általunk, az egyesületen keresztül.

Ez már továbbvisz a következő nagyon fontos kapcsolódási pontra, a kommunikációs csatornákra. Nagyon fontos megemlíteni az új médiumokat, a közösségi médiát. A partnerkapcsolatoknál már volt szó a különböző csatornákról. Azonban itt fontosnak tartom kiemelni, hogy mind az egyesületnek, mind az egyesület tagjainak sokkal nagyobb a mozgásterük, mint egy közintézménynek. A könyvtár kommunikációja szabályozottabb, céltudatosabb, mint egy-egy magánszemélyé. Másképpen szólhatunk, kommunikálhatunk, mint a könyvtár. Kiegészítésként egy érdekes adat: a Somogyi-könyvtár Facebook-profilját hatszázötvenkilencen követik, az én Facebook-ismerőseim száma jelenleg nyolcszázötvennyolc, és ehhez érdemes még figyelembe venni, hogy kétszáznál több tagja van az egyesületnek. Természetesen ezek a számok önmagukban nem mondanak sokat, s biztos számtalan kapcsolódási pont van. Mindenképpen figyelembe kell ezt vennie a könyvtárnak, hiszen komoly veszélyei is lehetnek a könyvtár kommunikációjára, gondoljunk csak arra, ha egy információ rosszkor vagy tévesen kerül ki.

Itt fontos ismét megjegyezni a két szekciónkat. Fentebb már említettem, hogy rajtuk keresztül nőhet a megszólítandó közönség. Nagyon fontos, hogy két olyan csoportról van szó, amelyik stratégiaileg is kiemelt jelentőségű a könyvtár számára, hiszen az iskolákon keresztül elérhetőek a tanárok, de a diákok is. Is-

merve a könyvtárhasználók számát, a Somogyi-könyvtárnak nagyon fontos, hogy ezt a tizennégy és hatvanöt éves kor közötti, „elveszett” olvasói réteget ismét megtalálja.

Nem szabad egyenleget vonni

Mint a bevezetőben írtam, a szimbiózis mindkét fél számára előnyökkel jár. Azonban ha ebben az adok-kapokban egyenleget vonnánk, nehéz következtetésre jutnánk, hiszen egyértelműen látszik, hogy a CSMKE nem létezne a Somogyi-könyvtár nélkül, a Somogyi-könyvtár viszont létezne a CSMKE nélkül, ugyanígy működne. Az egyesület nemléte semmit nem változtatna a könyvtáron.

Azonban a szimbiózisban előnyökről van szó, s ha nincs CSMKE, akkor ez a konferencia sem lett volna.

Hogy miért fontos mégis az egyesület? Arra álljon itt *Mader Béla* gondolata:

„Hivatalosan érdekvédő, de ennél sokkal tágabb: művelő, továbbképző, iránymutató, baráti stb. tevékenységeket is felvállaló, és kezdettől fogva nem formálisan, hanem szakmai lelkesedéssel működő könyvtáros-egyesület...”⁵ ■

⁵ Múlt és jelen 1978–2010. MKE Csongrád Megyei Szervezete – Csongrád Megyei Könyvtárosok Egyesülete. Szeged, Csongrád Megyei Könyvtárosok Egyesülete, 2011

A Csongrád Megyei Könyvtárosok Egyesülete (CSMKE) 2013. szeptember 26-ai továbbképzésének ismét különleges keretet adtunk. Az NKA (Nemzeti Kulturális Alap) támogatásának köszönhetően a tavalyi évhez hasonlóan regionális konferenciát szerveztünk a szegedi Somogyi-könyvtárban.

Célközönségünk így ismét nem csak a megye könyvtárosaiból állt, de távolabbról is vártunk érdeklődőket, előadókat.

Már a pályázat írása közben vitákat folytattunk, hogy mi legyen a központi téma. Hosszas beszélgetések és egy néhány évvel korábbi igényfelmérésünk alapján témaként a partnerkapcsolatokat jelöltük meg.

Napjaink társadalmi/gazdasági változásai még inkább előtérbe helyezik, nyilvánvalóbbá teszik, hogy a könyvtáraknak tudatosan kell kialakítaniuk kapcsolati rendszereiket. Ehhez a tudatos kialakításhoz, tudatos tervezéshez próbáltunk segítséget nyújtani előadásainkkal. Igyekeztünk úgy összeállítani a tematikát, hogy mindenkire tudjunk szólni. Arra kértük előadóinkat, hogy gyakorlati tanácsokkal, saját tapasztalataikra támaszkodva mutassák be az adott témát.

Első előadónk a Könyvtári Intézet igazgatónője, *Bánkeszi Katalin* volt. Áttekinthető képet igyekezett festeni a könyvtárak partnerkapcsolatairól, azok fontosságáról, összességében a rendszerről, a

könyvtárak lehetséges és szükséges partnereiről. Alapvető fogalmakat tisztázott, s bízom benne, hogy ezek alapján minden hallgató megpróbálta elhelyezni saját könyvtárát a könyvtári rendszerben.

A következő előadással szűkítettük a kört. Előadónk, *Fodor Péter*, a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár főigazgatója, elsősorban saját intézményének kapcsolati hálóján keresztül mutatta be a fenntartóval mint az egyik legfőbb partnerrel való viszonyt. A főigazgató kicsit messziről indította előadását, de lényege, az általa is többször hangoztatott fő mondanivaló, röviden összefoglalható: paradigmaváltásra van szükség minden területen!

Sajnos törvényszerűség, hogy egy-egy kapcsolat kialakításában meghatározó szerepet játszik a felek személyisége, s ezt a tudást nem lehet átadni. Ötleteket elleshettünk, praktikákat talán megtanulhatunk, de személyiségünk befolyásol. Amit mindenképpen szükséges megjegyezni és megtanulni az előadásból, az a már említett paradigmaváltás szükségességének felismerése és alkalmazása, valamint a partnerkapcsolatokat tekintve a legfőbb útmutató, hogy ne felejtsük el: egyenlő felek vagyunk, még a fenntartóval szemben is.

Czupi Gyula, a nagykanizsai Halis István Városi Könyvtár igazgatója, már a befogadó közönség nagy részéhez egy kissé közelebb álló kisvárosi könyvtár gyakorlatát mutatta be, igen élvezetes stí-

lusban. Előadása sok mindenben reflektált Fodor Péterére, alátámasztotta az ott elhangzottakat. (Egy későbbi előadásra is, azonban ezt még az előadó sem tudhatta.) Ő is kiemelte a paradigmaváltás szükségességét – bár az elhangzottak alapján már úgy gondolom, hogy ez a folyamat legalábbis elindult a hazai könyvtári társadalomban –, valamint lehangsúlyosabbnak ő is az egyenlőséget, a partner fontosságát tartotta.

A középpontba, legfontosabb partnerként, a könyvtárhasználót helyezte. Sőt, hangsúlyozta, hogy nem is az az országos átlagban is közel húsz százalék a legfontosabb partner, hanem a maradék nyolcvan százalék, aki lehetséges használó! Legfontosabb partnereink ők. Könnyen elfogadható és magunkévá tehető véleménye: a könyvtár középület, a cél az, hogy a „köz” élje benne az életét. Az élvezetes, sok példával illusztrált előadásról mindenki hazavihetett valamit, amit otthon tud hasznosítani, hogy elérje legfontosabb partnerét: a (lehetséges) könyvtárhasználót.

Az előadások sorát megtörve egy gyakorlati jellegű fél órával nyitottuk az ebéd utáni programot. Győrből érkezett hozzánk *Tolnai Gáborné*, a Dr. Kovács Pál Megyei Könyvtár és Közösségi Tér osztályvezetője. Ő a digitális szolgáltatásokért felelős osztályvezető. Így megmutatta nekünk, hogy egy szolgáltatási szegmens mit tehet a könyvtár kapcsolataiért. Úgy gondolom, a XXI. században megkerülhetetlen és elengedhetetlen megismerni a közösségi médiumokat, jelen esetben a legismertebb és legtöbbször által használt Facebookot. Saját tapasztalataink alapján látható, hogy egyre több könyvtár használja kommunikációs csa-

tornaként ezt a szolgáltatást, s köztudott, hogy a győri könyvtár – néha ugyan vitákat is gerjesztve, de – nagyszerűen használja. Ezzel sok olvasót, esetleg potenciális olvasót is gyorsan és hatékonyan elérhet.

Előadónk rengeteg gyakorlati példát hozott. Saját tapasztalataikra építve nagyon hasznos tanácsokkal látta el a hallgatókat, főképp azokat, akik már kipróbálták az eszközt. Talán többekben felkeltette a kíváncsiságot is, így hazaérve kipróbálták a hallottakat.

A győri megyei könyvtár után hazaértünk a Somogyi-könyvtárba. Elsőként a CSMKE és a Somogyi kapcsolatáról, valamint az egyesület kapcsolati rendszeréről szóló előadást hallgathatták meg a résztvevők tőlem. Az előadás összefoglalható a címevel, *A CSMKE és a Somogyi-könyvtár szimbiózisa*. Azonban mint az előadásból kiderült, ez olyan együttélés, ahol igazából csak az egyik fél jut komolyabb előnyökhöz.

A szakmai rész zárásaként egy nagyon összefogott, rengeteg saját tapasztalatot bemutató előadást hallgathattunk meg. *Andóczy Balogh Éva*, a Somogyi-könyvtár pr-munkatársa mutatta be a könyvtár kapcsolati rendszerét, emelte ki a legjobb példákat. Az elmúlt években nagyon szervezeten épült ki (többek között Éva munkájának köszönhetően) a könyvtár kapcsolati hálójára. Éva elsősorban a külső partnerekre fókuszálta előadását. Ahogy egyik diájának címe mondja: „... elmondunk néhány példát, ami velünk esett meg”. A példákat végignévezve rögtön látható, hogy milyen szerteágazó ez a rendszer. Jól megmutatkozott az is, hogy nem szabad elutasítanunk az elsőre látszólag a könyvtári világtól távo-

li partnereket sem! Hasznos tanácsokat hallhattunk arra nézve is, hogy mitől válhat egy könyvtár fontos és jó partnerévé akár egy vadasparknak vagy egy közlekedési társaságnak. Érdeemes végignézni a diákat¹, s biztos, hogy erőt és bátorságot meríthetünk belőlük.

A nap zárásaként néhány, Éva által is említett partnerünket kértük meg, hogy mutassák be az ő oldalukról a kapcsolatunkat. Természetesen nehéz volt választani, hogy kiket szólítottunk meg. Igyekezünk olyan partnereket keresni, akik azt is be tudják mutatni, hogy egy kapcsolat milyen úton fejlődik. Ők a másik fél szemszögéből vizsgálták meg, hogy hogyan épül ki a kapcsolatunk. Az is látható volt, mennyire fontos, hogy egyenrangú félként szerepeljen mindenki a viszonyban. Ahogy egyik előadónk, *Gyüdi Sándor*, a Szegedi Nemzeti Színház főigazgatója fogalmazott, olyan ez, mint egy teniszmérkőzés: folyamatosan szerválunk egymásnak, s ez mindig előreviszi a kapcsolatot. Rámutatott, hogy miképp fejlődött évről évre kölcsönösen a kapcsolat.

Hasonló fejlődéstörténetet hallhattunk *Kardos Lilitől* is, aki a Europe Direct Szeged irodát képviselte. Róluk fontos megemlíteni, hogy kapcsolatunk már egy EU-s pályázati anyagba is bekerült pozitív példaként.

Körmöczy Eszter a Csongrád Megyei Kereskedelmi és Iparkamara szemszögéből mutatta be ezt az első pillantásra

¹ A diák a többi előadással egyetemben elérhető a CSMKE blogjáról:
<http://csmke.sk-szeged.hu>
vagy a CSMKE slideshare csatornáján:
<http://www.slideshare.net/csmke>

talán meglepő kapcsolatot. Ahogy előadásában ő is rámutatott, a Somogyi-könyvtár kapcsolati rendszerén keresztül nekik sikerült már elérniük a megye több könyvtárát, s rajtuk keresztül az iparos társadalmat. Ez a virágzásnak indult kapcsolat számunkra is sok újat és rengeteg tapasztalatot hozott. Ebből is látható, hogy a kapcsolatok építése tulajdonképpen folyamatos tanulás.

Zárásként visszatértünk a kulturális, közművelődési területre. A Szegeden immáron közel harminc éve működő Közéleti Kávéház titkára, *Hekáné Szondi Ildikó* mutatta be az egyesületet és mutatott rá a kapcsolódási pontokra.

Összegzésként azt mondhatom, hogy sikeres napot zártunk. Az előadások egymásra reflektáltak. Sok jó példát láttunk, s bízom benne, hogy minden résztvevő hasznos tapasztalatokat szerzett.

Ami biztos, ha már a paradigmaváltás megvolt, azzal kell szembesülnünk, hogy szüntelen tanulási folyamat részesei vagyunk. De soha ne feledjük, nem vagyunk egyedül a világban, s mindig egyenlőként kezeljük partnereinket! ■

Ismét nagy érdeklődés kísérte az oroszlan yi Gárdonyi Géza Városi Könyvtár *Így írnak Ők...* című sorozatának előadását, melynek vendége ezúttal *Balczó András*, a magyar öttusasport legnagyobb alakja volt.

Másfél éves volt, mikor evangélikus lelkész apját Nyíregyházára helyezték át, így itt töltötte gyermekkorát. Érettségi vizsgái után Budapestre került, ahol a Csepel SC sportolója lett. Tehetsége hihetetlen akaraterővel párosult. Háromszoros olimpiai bajnok, ötszörös egyéni világbajnok, nyolcszoros egyéni magyar bajnok lett. Háromszor választották az év férfi sportolójává, 2004-ben a Nemzet Sportolója lett.

Pályafutásáról 1976-ban *Küldetés* címmel készített filmet *Kósa Ferenc*. A film nagy siker volt a mozikban. Az aczéli kultúrpolitikai vezetés a „rendszerellenes kritika” miatt három hét után levetette a mozik műsoráról. Mivel nem lépett be az MSZMP-be, sőt, a portréfilmben komoly kritikát fogalmazott meg a kommunista rendszerrel szemben,

sportvezetői karrierje elé akadályokat gördítettek.

A világ első számú és mindmáig leg-sikeresebb öttusázója tíz éven át várt arra, hogy felkérjék a szövetségi kapitányi poszt betöltésére. Addig – hogy a sportág közelében maradjon – az öttusaistálló be-lovaglója volt, nagyon alacsony fizeté-sért. Eközben két diplomát szerzett a Testnevelési Főiskolán, így a magyar öt-tusasport irányításához szükséges min-den lehetséges képzést elvégzett. Nem részesítették az őt megillető támogatás-ban, ezért 1973-ban visszavonult.

Vallásos emberként így fogalmazta meg ars poeticáját: „Ha valaki azt képze-li, hogy Isten nélkül is meg tudja oldani az életét, hogy a céljai elérése majd bol-dogítja, nagyot téved. A boldogság nem függ a sikerességtől. A nem nyeres félel-me állandóan gátolja az örömeztet. De amikor már nem akar mindenáron nyer-ni, abban a pillanatban szabaddá válik...”

A nagy sikerű találkozóra számos ér-deklődő magával hozta *Dávid Sándor Balczó* című könyvét, melyet az előadó örömmel dedikált a rendezvény végén. ■

Szokatlan órán vehettek részt a Tatai Református Gimnázium 11. a osztályának tanulói. A rendezvény a könyvtári hét keretében valósult meg, a Nemzeti Kulturális Alap (NKA) támogatásával.

Almási Kitti pszichológus az első pillanatokban lefegyverezte előadásának résztvevőit azzal, hogy a kötetlen párbeszéd érdekében tegeződést ajánlott a fiataloknak. Ezzel feloldotta a kezdeti merevséget, s megteremtette az interaktív foglalkozás lehetőségét.

A fiatal, most érlelődő korosztálynak sokszor önértékelési gondjai vannak, ebből adódnak a néha szélsőséges viselkedési formáik. Nem belsőleg szeretnék megalkotni, felépíteni önmagukat, hanem elsősorban a külsőségek ragadják meg őket, s azokat próbálják mintaként követni. (Gondolhatunk itt az öltözködésre, hajviseletre, egyéb külső jegyekre.) A kiforrott egyéniség már a maga belső értékrendjét sugározza, és nem keres kapaszkodókat. Ebben a korban még az önértékelés sokszor téves, számtalan esetben alábecsülik önmagukat a fiatalok. Barátságokban vagy párkapcsolatban kevésnek érzik magukat a másikkhoz viszonyítva, s ezzel bekerülnek egy negatív spirálba. Önmaguk megerősítése érdekében folyton bizonyítást kérnek a másiktól, aki viszont ezt úgy éli meg, hogy nem elég az, amit ő ad, és eltávolodik. A másik fél ezzel önnön feltételezését látja bizonyítottnak: „na ugye, nem szeret, megmondtam!” Meg kell tanulni a kudarcot, a szakítást úgy viselni, hogy az ne sérülésként jelentkezzen, ne az egyén önértékelését csorbítsa, hanem a kudarc

után is képes legyen valaki továbblépni, felállni és újra elindulni. Vagyis az önértékelése ne zuhanjon nullára egy csalódás után. Fontos, hogy a másik is adni tudjon, és annyit adjon, amennyi neki kényelmes, ne érezzen folytonos elvárást, mert abba belefárad és eltávolodik. Ha mindenki a saját egyénisége szerint adhat és amit kap, az kielégíti őt, akkor beszélhetünk ideális egyensúlyról. „Szkafanderben nem lehet szeretni, a szerelem meztelen” – szokta megfogalmazni *Müller Péter*. Vagyis a tudatosan adagolt érzelem, a rejtőzködés nem jó alap egy kapcsolatban.

Ha egy élethelyzetben valaki támad, agresszívvé válik, akkor ő a gyenge, a támadás az ő lelkiségéről szól, nem a megtámadottról. Ő szorong valami miatt, és ezt düh formájában kivetíti a másikkra. Ha erre szintén dühvel válaszolunk, semmit sem oldunk meg. Ha azonban teljesen váratlan, pozitív reakcióval válaszolunk, akkor a támadó megtorpan. A rettentő feszültség, nyomás egy pozitív reakció hatására ellenkezőjére fordul, s a feszültség feloldódik. A párkapcsolati mintát mindenki otthonról hozza. Ha nem tekintjük követendőnek az otthoni példát, ezzel a tagadással is egyfajta függőséget gerjesztünk. Ha megtanuljuk elfogadni szüleinket, vagyis el tudjuk fogadni a gyökereinket, akkor válik stabilá az önértékelésünk.

Almási Kitti előadása esszenciájaként megismételte s útravalóként adta a diákoknak: akkor érett egyéniség valaki, ha a kudarcot nem tragédiának fogja fel, hanem képes felállni és továbblépni. ■

Jász Attila főszerkesztő sajnos nem ért rá pályázati elfoglaltsága miatt, így „csak” Csendes Toll érkezett Tatára, a Móricz Zsigmond Városi Könyvtárba 2013. október 9-én.

Ezzel a mondattal jelezte az este kezdetén Jász Attila, hogy most minden hivatalos kötöttségtől mentesen, barátként érkezett, régi barátok közé. Az említett Csendes Toll, aki egy indián belső békéjével, bölcsességével, életszemléletével írja verseit, természetesen szintén maga Jász Attila, de ez a szerepjáték fontos, szerves része életének. Rögtön az este elején felidézett egy hajdani indián törzsfőnököt, Seattle-t, aki gyönyörű beszéddel igyekezett meggyőzni a hódítók parancsnokát, megvédeni népe érdekeit, természetesen eredménytelenül. A költő, indián sorsot vállalva, törekszik jobbá tenni az őt körülvevő világot. Ennek bizonyítására hangzottak el a *Földes László*, alias Hobó által felolvasott, Csontváryt idéző versek, melyek a Kortárs Kiadónál most megjelent, *Belső árnyék* című kötetből valók.

Az előadásra ellátogatott a kötetet festményeivel gazdagító *Muzsnay Ákos* is, aki magányos, zárkózott alkotó – szinte sosem ad el képet, és nagyon ritkán állít ki –, ám kedélyes, vidám egyéniség. A kép hallgatag költemény, a költemény beszédes kép – fogalmazta meg frapánsan a képzőművészet és a költészet összefonódását jellemző mondatát a festőművész. Most – szakítva a hagyományokkal – a barát, Jász Attila biztatására a verseskötetet illusztráló képekből kiállítás terveznek a közeljövőben. A kötet borítóján három elmosódott alak látható, s a könyvben szereplő versek is három személy köré csoportosulnak: Csontváry, Tarkovszkij és egy fiatalon elhunyt magyar alkotó, Kaposi Tamás alakja köré, aki mindössze másfél év alatt hozott létre maradandó életművet. Jász Attila számára e három személy története magáról az energiáról szól, a világon fellelhető progresszív erőkről. Csontváry nyomában járván Taorminában felkereste a színházat, s a valóság csak halvány, kilúgozott utánzatnak tűnt Csontváry alkotásához viszonyítva. A festő olyan dimenziókat is láttatott, melyek túlmennek a valóságon. Csak így érdemes ecsethez nyúlni.

Horváth Balázs, a Kortárs Kiadó vezetője, *Zalán Tibor* most készülő ötkötetes munkájáról, a *Papírvárosról* beszélt, melyet szintén Muzsnay Ákos képei tesznek gazdagabbá. *Varga Bea* szerkesztő hírül adta, hogy egy kis kiadót hoztak létre néhányan Totaliber néven, szinte anyagi háttér nélkül, csupán elhivatottságból, s már sikerült megjelentetniük egy anto-

lőgiát. Jász Attila versei most németül is napvilágot láttak. A fordító, *Kalász Orsolya* Hobóval együtt idézte a verseket, előbb magyarul, majd Kalász Orsolya tolmácsolásában németül. *Rónai-Balázs Zoltán*, a Hochroth Kiadó vezetője elárulta, hogy kézi kötéssel készülnek a könyveik, a kiadó alapításától kezdve azonos külsővel. Számozott példányokat készítenek, és mindig igény szerint jelentetik meg őket. Felolvasóesteken vagy az interneten keresztül lehet megvásárolni a karcsú, fekete, elegáns köteteket.

Befejezésül Földes Lászlót (Hobót) kérdezte terveiről a műsorvezetést házigazdaként magára vállaló Jász Attila. Hobó elárulta, hogy egy archívum létrehozásán dolgozik, melyben megtalálhatók lennének az általa képviselt, rockba oltott versinterpretációk. A már meglévő József Attila- és Pilinszky-estje mellé most Ady-esten dolgozik.

Az este zárásaként Jász Attila elmesélte legközelebbi terveit. Szeretne Tatán egy Csokits-archívumot létrehozni, melyet a Kuny Domokos Múzeumban őriznének és kutatható lenne. (Csokits János Tatán élte élete utolsó éveit.) Az irodalmi hagyaték gondozása Jász Attila kezében van, s ezt ő méltó módon szeretné az utókorra áthagyományozni, mint egy „végvári harcos, akit bár körülvett az ellenség, a harcot sosem adja fel.” ■

Schmal Rózával böngészünk

➤ Goldschmidt Éva

A Móricz Zsigmond Városi Könyvtár a Nemzeti Kulturális Alap támogatásával rajzpályázatot hirdetett alsó tagozatos gyermekeknek *Könyvtári böngésző* címmel.

Szép számmal érkeztek pályamunkák, voltak, akik kitűnően megmutatták rajzukon, hogy miben is különbözik a böngésző bármely más könyv illusztrációjától. Kis alakok, sok esemény, aprólékos kidolgozás, gazdag színhasználat jellemezte az alkotásokat. Láthattunk a hagyományos technikák alkalmazásán kívül – mint a zsírkréta, színes ceruza, vízfesték – selyemfestészeti eljárással készült képeket is. Örülünk, hogy bár alsó tagozatosoknak írtuk ki a pályázatot, a nagyobbakat is megihlette a feladat. Valamennyi munka megtekinthető a Magyary Zoltán Művelődési Központ aulájában, és a könyvtár melletti folyosórészen.

A pályázat eredményhirdetését a könyvtári héten, 2013. október 9-én tartottuk. Különlegesség, hogy a két korcsoport, az 1–2. osztályosok és a 3–4. osztályosok díjazottjai *Schmal Róza* illusztrátortól vehették át a jutalmakat. Róza a *Budapesti böngésző* című könyv képeinek készítője, szívesen látogatott el hozzánk, hogy beavassa a gyermekeket a böngésző készítésének rejtelseibe. Előadásában képekkel szemléltette a kétkézi munkától a nyomdai kivitelezésen át a könyv létrejöttéig tartó munkálatokat. Megtudtuk, hogy amikor el kellett döntenie, mely budapesti épületek, városrészek szerepeljenek a könyvben, mindössz-

sze tizenkettőt választhatott. A döntésben segítségére volt két gyermeke, így beke-
rült az állatkert, a vidámpark, a repülőtér
és még sok izgalmas fővárosi helyszín.

Az előadás végén a gyermekek is ér-
deklődően kérdezgettek, és ügyesen meg-
mutatták a kivetített böngészőn, hogy ho-
vá bújt a boszorkány, hol látunk reptéri
Follow Me autót.

Vendégünk ámulattal csodálta a kis
pályázók rajzait, és a munkák láttán jó
ötletnek, komoly kihívásnak tartaná egy
könyvtárról szóló böngésző megfestését.
Várjuk! ■

A rajzpályázat eredménye:

1–2. osztály:

1. *Szabó Fanni Melinda*

(2. osztály, Írisz kert Általános Iskola,
Szomód)

2. *Kovács Petra*

(3. osztály, Írisz kert Általános Iskola,
Szomód)

3. *Kovács Evelin*

(2. osztály, Írisz kert Általános Iskola,
Szomód)

Különdíj: Kele Júlia

(1. osztály, Menner Bernát

Zeneiskola/Festészet Tanszak)

3–4. osztály:

1. *Szabó Gréta*

(4. osztály, Kőkúti Általános Iskola)

2. *Kelemen Anna*

(4. osztály, Vaszary János Általános Is-
kola, Jázmin Utcai Tagintézmény)

3. *Dományi Levente*

(3. osztály, Írisz kert Általános Iskola,
Szomód)

Különdíj: *Nagy Dorottya*

(4. osztály, Kőkúti Általános Iskola)

Mesemondó előadásra vártuk az alsó tagozatos gyermekeket 2013. szeptember 27-én. Vendégünk a híres mesemondó, népi rímfaragó, *Kassovitz László* volt ezen a gyönyörű őszi napon. Előadónk számára is örömet jelentett, hogy hozzánk látogat, s mi sem bizonyítja ezt jobban, mint poénos bejegyzése az egyik internetes közösségi oldalon: „Patkó kerül a patára, elmegyek ma Tatára.”

A lurkók izgatottan gyülekeztek a teremben, hogy aztán egy kupacba gyűlve, a mesemondóhoz minél közelebb helyezkedve várják a mesét. A kicsik egyöntetű kívánságára Pamacs kutyus történetéből hallhattunk ízelítőt, miközben kiderült, hogy a jelenlévők közül sokaknak van ám kutyája! Megtudtuk azt is, kinek milyen fajtájú a kutyusa, és milyen névre hallgatnak a négylábúak. Pamacs kutya

története lebilincselte és meghatotta a kicsiket.

Ha már az állatok a téma, Laci bátyó bizony rímfaragó hírében áll: rímbe szedett sorok alapján találták ki a gyermekek, melyik állatról szólt a felolvasott vers. A kutyus után tehát előkerült a sün, a hal, de még a kecske is! Külön-külön bekiabálni tilos volt, csak közösen volt szabad kiáltani a jó megoldást. Már majdnem véget ért az előadás, amikor hirtelen Laci bátyó az első sorban csücsülő egyik kislány széke előtt a földre mutatott: „Nézd csak, mi van ott!” Nem tudom, mit látott ott, de azt igen, hogy akkor nem csak az egész első sor, hanem még a hátul ülők is odajöttek megnézni, mi lehet a széknél. S már készen is volt a gyermekkupac.

Köszönjük vendégünknek, hogy jókedvre fakasztotta kis közönségünket. Kassovitz László fent idézett mondatát immár a következőre módosíthatjuk: Patkó került a patára, eljött Laci Tatára. ■

A Sárospataki Irodalmi Olvasókör elnöksége évente több alkalommal szervez egynapos kirándulást, hogy együtt fedezzük fel, ismerjük meg a hazai vagy a határon kívüli híres, esetleg kevésbé ismert tájegységek történelmi, irodalmi, művészeti értékeit.

Szeptember 21-én, kora reggel indulunk el, s gyorsan haladtunk a Kassa–Eperjes útvonalon. Hamarosan megcsodálhattuk a Tátra sejtelmesen kéklő hegyvonulatát. A hosszan elterülő sík vidéket már az V–VI. században az Ukrajnából, Lengyelországból származó szláv törzsek népesítették

be. A tatárjárás után

II. Géza szászokat telepített le, aztán a huszonnégy város közössége létrehozta a Szepesi Szász Tartományt, és a székhelye Lőcse lett. 1248-ban megalakult a XXIV sze-

pesi plébános testvérelete, amelyet Károly Róbert szász egyetemnek nevezett. Az itt élők különleges előjogokban részesültek, az önállóságuk csak a XIX. század második felében szűnt meg. 1412-ben különös esemény történt. Zsigmond király a tartomány tizenhárom legjelentősebb városát nyolcvannyolcezer-nyolcszáz forintért elzálogosította, illetve bérbe adta II. Ulászló lengyel király sógorának. Nem történt bekebelezés, de a helytartóik alaposan kifosztották a hozzájuk tartozó lakosságot. Háromszázhat-

van évig tartott ez a furcsa jogviszony. A XVI. században erre a vidékre a szlovákok is betelepültek. 1778-ban Mária Terézia a tizenhárom visszakerült településből – Lőcsével és Kézsmárkkal együtt, Igló székhellyel – létrehozta a XVI szepesi város kerületét, ami nagyobb önállóságot, több kiváltságot jelentett a szász telepéseknek, és az ún. cipszerek a történelmi Magyarországhoz tartoztak.

Az úti célunk első állomása, Lőcse volt. A források alapján a nevét a Hernád folyóba siető Lőcse (Levoca, azaz bal oldali) patakról kapta, a nyelvészek szerint

a Lőrinc név becézett változata. 1245-ben szászok telepedtek ide. 1271-ben Lőcse már a szász városok tartományának központja, 1323-ban szabad királyi város lett, árumegállító joga, nemzetközi keres-

kedelme volt, híres volt a kézműipara és a vására. Többször pusztította tűzvész, pestisjárvány, megtámadták a husziták, 1526 után pedig bekapcsolódott a trónharcokba is. A szomszédos Kézsmárkkal csaknem száz éven keresztül folyt a vita az árumegállító jog megszerzése miatt. 1630-tól működött itt a híres Breuer nyomda. A Rákóczi-szabadságharc idején a város polgárai a nagyfejedelemhez csatlakoztak. Lőcse ősi iskolaváros, az 1672-ben alapított jezsuita gimnázium tanára volt Hell Miksa, a neves fizikus,

„Füstös, mohos óratorony,
Platánok az utcasoron,
Boltívek az út felett,
Mosoly, derű, halk szívesség –
Ez a kedves, szép Szepesség,
Hogy az Isten áldja meg.”
(Farkas Imre)

csillagász és Dayka Gábor költő. A reál-gimnáziumban Szabó Dezső író tanított. 1772-ben Lőcse volt a szász kamaragrófság székhelye. 1849-ben Görgey és Guyon a branyiszkói csata stratégiáját Lőcsén vitatta meg.

A különlegesen szép, hangulatos települést a XVII. században épült kettős várfalak védik, három kapun lehet bejutni a XIII. században mérnöki pontossággal megtervezett, téglalap alakú belvárosba. Rövid sétánk során megcsodáltuk a szépen felújított reneszánsz (Thurzóház), késő reneszánsz, a klasszicista (volt vármegyeháza) és a barokk épületeket. A település Mikszáth Kálmán *A fekete város* és Jókai Mór *A lőcsei fehér asszony* című, nagy sikerű regényének egyik színhelye.

A Főtér egyik ékessége a híres Szent Jakab-templom. Megtudtuk, hogy a kaszai Szent Erzsébet-dóm után ez a második legnagyobb székesegyház. A XIII. században román stílusban kezdték el építeni, később két kápolnával, majd késő gótikus és reneszánsz jegyeket hordozó előcsarnokkal bővítették. A neogótikus torony 1858-ban készült el. A bazilikában megcsodáltuk a világ egyik legszebb és legmagasabb (18,62 m) gótikus főoltárát, amelyet a XVI. század elején hársfából faragtak. Lőcsei Pál híres faragó mester munkáját dicséri. A négy csodálatos mellékoltár a XV. században készült, egy pedig 1720-ban. A templom freskói XV. századi műrecek, a hét főbűnt, az irgalmasság hét cselekedetét és a Szent Margit-legendát jelenítik meg. A dóm a Thurzó-családnak, valamint Thököly Imre és Zrínyi Ilona egyetlen gyermekének végső nyughelye is.

Ezután a volt városházát kerestük fel. Az eredeti gótikus épület a levéltár anyagával együtt 1550-ben a tűz martaléka lett. 1615-ben újból felépítették, s különleges reneszánsz árkádokkal díszítették. A szabad királyi város gazdagságának jelképe volt. A XIX. század végén Schullek Frigyes tervei alapján emeleti résszel bővítették. A külső falán lévő freskók az öt erényt allegorikus formában ábrázolják. Az épületben a Szepességi Múzeum működik, az emeleti előtér egyik „titkos” bejáratánál Korponay Jánosné Géczy Julianna, az áruló lőcsei fehér asszony képe látható. Korábban egy nemesi udvar pincebejáratánál helyezték el, Jókai Mór ott láthatta. A díszes nagyteremben magnóról magyar nyelvű tájékoztatás hangzott el a város történetéről a kezdetektől napjainkig, aztán a termekben elhelyezett

gazdag relikviákban gyönyörködhattunk. A városháza mellett látható az 1651-ben épült különleges harangtorony és a kovácsoltvas pálcákból készült, hatszögletes formájú ún. szégyenketrec. 1850-ig ide zárták be a kisebb bűncselekmények elkövetőit, a nyelves és ledérebb nőket, hogy a tetteikért így bűnhődjenek. A lőcsei fehér asszony is a ketrec rabja volt, aztán Győrben bebörtönözték és kivégezték. Felkerestük a volt evangélikus líceumban működő Művészetek Házát, ahol a Szepesség igen gazdag, különleges művészeti és népművészeti értékeit csodálhattuk meg. Ezután a Főtéren ellátogattunk egy kagylóval díszített házba, ahol a későgótika legnagyobb képviselője, Lőcsei Pál mester élt és alkotott. Érdekes dokumentumok, fényképek segítségével ismerhettük meg a híres faszobrász, szárnyasoltár-készítő mester életútját, nevezetes munkáit. Az itt látható szobrai, alkotásai felbecsülhetetlen értéket képviselnek.

Ezután Szepesgörgő következett. A tizenhét hektáros, védett arborétum szélén épült kastély elődje egyemeletes kőház volt, amelyet Görgey Benedek építtetett. A *fekete város* című regény egyik főszereplője, Görgey Pál alispán is itt lakott. A két települést összekötő erdő, ahol a regényben szereplő tragikus esemény történt, jelenleg is megvan. A Görgey-kastély később a Csáky-család tulajdonába került. Ekkor épült fel a két

saroktorony, a különleges címeroromzat, és az ablakok díszítése is ekkor készült. A hátsó bejárattól jobbra egy gyönyörű fasor vezet az arborétumba. Az épület felújításra vár, falai közt jelenleg gyermekotthon működik. Ezután a védőfállal körülvett, gótikus kegyúri templomot kerestük fel. Csak az ablakon keresztül nézhettük meg a szép oltárt és a berendezést. A templomkert a Görgey-család egyik temetkezési helye. Itt nyugszik Görgey Arisztid és két testvére: Constantin és Béla, Görgey Jordán és felesége, Pongrácz Hedvig grófné, valamint Görgey Constantin felesége, Szinyey Merse Anna is. A templomkert, a sírhalmok és a síremlékek gondozást igényelnének.

A szepességi programunkat Szepeskáptalanban, az egyházi kisváros értékeinek megismerésével folytattuk. A települést a XVII. században épült széles erődfallal védi. A kapun bejutva egy nagy terepre érkeztünk meg, ahol a kéttornyú gótikus székesegyházat, az 1652-ben épült reneszánsz püspöki palotát és egy érdekes óratornyot csodálhattunk meg. A magyar nyelvű írásos tájékoztatóból megtudhattuk, hogy az 1652 óta működő társas káptalant Mária Terézia rendelkezésére szepesi székes káptalanná nyilvánították. A háromhajós, román stílusú székesegyház a XIII. században épült, két évszázaddal később gótikus csarnoktemplommá alakították át. A XVIII. szá-

zadtól a barokk stílus jegyei láthatók a katedrálison. Nyolc, nagyon értékes gótikus oltárt nézhettünk meg. A freskók, a gótikus ablakok üvegfestményei is különleges alkotások. A XV. század végén épült Szapolyai-kápolnában Szapolyai Imre és István nádor egészalakos középkori sírköve látható. A szepesi káptalan 1848-ig hiteleshely volt, az értékes levéltári anyaga kutatható. Sajnos nem volt alkalmunk megtekinteni Balassi Bálint költőnk latin és magyar nyelvű végrendeletét. Elsétáltunk a misztikus hangulatú kisváros egyetlen utcáján, ahol kanonikházak, papnevelde és szálloda látható. 1993-tól Szepeskáptalan a szepesi várral együtt az UNESCO világörökségi listáján szerepel.

Ezután Közép-Európa legnagyobb alapterületű vára (négy hektár), a kétszáz méter magas mészkőszirtre épült Szepes vára következett. A bejáratához az autóbusz parkolójától félórás, kissé fárasztó barangolás után értünk fel. A források szerint a kelták egyik törzse már az i.e. I–II. században nagy erődöt épített a sziklán. A megsemmisülése után a szomszédos dombra, a Drevenyikre építkeztek. Ennek lerombolása után, a XI–XII. században kezdték felépíteni a szepesi várat. Egy kör alakú lakótorony volt a vár legrégebbi része, de a sziklák mozgása miatt leomlott. A XIII. század első felében épült az alsó vár udvarán egy kör alakú lakótorony, donjon, a román stílusú palota és a felső vár további része. 1249-ben IV. Béla a külső várudvart a lakóépülettel a szepesi prépostnak adományozta, és egyházi központként funkcionált a század végéig, ezután Szepeskáptalanba költöztek, jelenleg is ott működnek. A vár a szepesi ispánok székhelye lett.

Számos csatározás színhelye volt az erődítmény. A XIV. század végén I. Lajos megépíttette a középső várudvart. 1464-ben az igen gazdag Szapolyai-család birtoka lett, itt volt a székhelyük. Falai között született az utolsó magyar király, Szapolyai János. A várat korszerűsítették, bővítették. A vár tornyát megerősítették, a palotát gótikus stílusban átépítették, késő gótikus kápolna készült Árpád-házi Szent Erzsébet tiszteletére, lovagtermet alakítottak ki. 1528-ban a Habsburgok elfoglalták, később a Thurzó-család kapta meg. Ekkor a várat reneszánsz stílusban alakították át. 1636-tól a Csáky-család tulajdona volt az erőd, a felső vár korszerűsítésével rangos székhelyet terveztek ide. 1703-ban a kurucok elfoglalták, a Csákyak is kiköltöztek, az erődítményben csak egy kis létszámú helyőrség maradt. 1780-ban a vár kigyulladt, leégett, romossá vált. 1961-ben műemlékké nyilvánították, 1971-től folytak és napjainkban is folynak a felújítások. 1993-tól szerepel az UNESCO világörökségi listáján. Sétánk során végigjártuk az alsó, középső várat, az előudvart és a felsővárat. A donjonba külső lépcsőn lehet feljutni, és nagyon szép onnan a kilátás. A felső várban bútor- és fegyverkiállítás, valamint régészeti leletek láthatók. Nagyon szép a Szent Erzsébet-kápolna, ahol látogatásunkkor éppen esküvő zajlott. A várat a *Sárkányszív*, *A hódító*, *Az oroszán télen*, *The Last Legion* című filmek forgatása során helyszíneként használták.

Kicsit fáradtan, de élményekben gazdagon érkeztünk haza. A Szepességben élők vendégszeretők, mindenütt kedvesen fogadtak, udvariasan tájékoztattak bennünket. ■

A népmese napja Budafok-Tétényben

◆ Orbán Gizella

A XXII. kerület könyvtárostánárainak kezdeményezésére harmadik alkalommal rendeztük meg a népmese napját, melyet az idén a Klauzál Gábor Budafok-Tétény Művelődési Központ is felkarolt, díjjal is támogatót.

A Szent Mihály napján megrendezett program a kerületi iskolákat képviselő mesemondó gyerekek versenyével indult. A versenyzőket az előző hetekben lebonyolított házi versenyek keretében választották ki az iskolák. Nagy örömmel hallgattuk az ízes kifejezéseket, a szépen megformált meséket.

A mesemondók után kézműves foglalkozással (csuhébaba-készítés), gyermekkönyvek, színvonalas fejlesztő játékok nézegetésével, vásárlásával lehetett múlatni az időt, amíg el nem kezdődött *Fabók Mancsi* fergeteges bábelőadása *A székely menyecske meg az ördög* címmel.

A gyönyörű székely kapu előtt, mögött, felett olyan remek, kicsik és nagyok szívéhez szóló előadást láthattunk, amelyben – meggyőződésem – ritkán lehet részünk.

A mai napig létező székely kapufelirat pedig megszívlelendő üzenet a mának:

„Vándor, e kapu nem akar kizárni,
azt mutatja csak meg,
merre kell bejárni.”

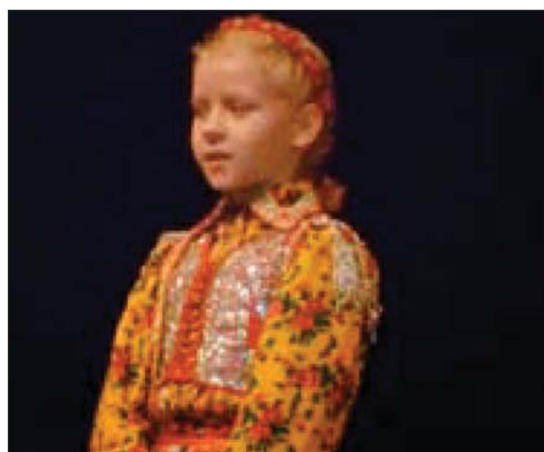
Aki betért ezen a délelőttön ezen a „kapun”, hallgathatott mesét, nézhetett bábelőadást, és nem utolsó sorban láthatott egy igen színvonalas kiállítást a kerü-

leti gyerekek meseillusztrációiból, melyet a házba látogatók még egy hónapig megtekinthetnek.

A díjazott gyerekek, iskolák:

A mesemondó gyerekek közül első helyezést ért el a Kossuth Lajos Magyar–Angol Két Tanítási Nyelvű Általános Iskola tanulója, *Szabó Borbála* 4. osztályos tanuló, *A királykisasszony cipője* című mesével.

Második helyezett lett a Rózsakerti Demjén István Református Általános Iskola 4. osztályos tanulója, *Megyeri-Kiss Réka*, aki az *Előbb a tánc, azután a lakoma* című mesét adta elő.

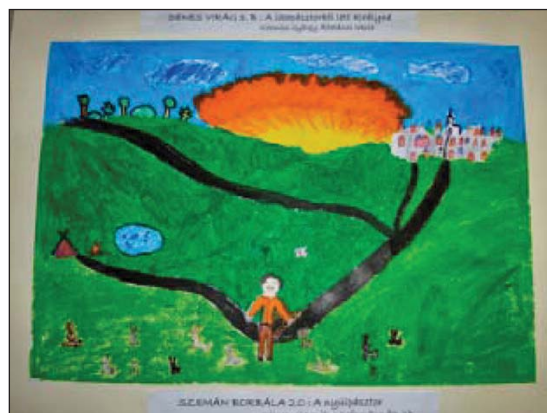
Harmadik helyezett lett *Müller David Andreas*, az Árpád Utcai Német Nemzetiségi Nyelvoktató Általános Iskola 3. b osztályos tanulója, *A hólyag, a szalmaszál és az üszök* című mese előadója.

Nehéz volt a rangsorolása a szebbnél szebb rajzoknak, festményeknek is.

Első helyezett a Nádasy Kálmán Művészeti Iskola 2. osztályos tanulója, *Hoffmann Grétinek* a munkája, címe: *A kiskakas gyémánt fél krajcárja*.

A nyúlpásztor című meséhez készített illusztrációt a második helyezett *Szemán Borbála*, a Rózsakerti Demjén István Református Általános Iskola 2. c osztályos diákja.

Harmadik helyezést ért el a Bartók Béla Két Tanítási Nyelvű Általános Iskola 6. osztályos tanulója, *Nagy Gábor*, aki az *Égig érő paszuly* meséjéhez készített szénrajz-illusztrációt.

Élményekben gazdag délelőttöt tölthetünk együtt. Köszönet az otthont adó Klauzál Ház munkatársainak, a versenyzőknek, kiállítóknak, lelkesedésük nélkül szegényebb hétvégénk lett volna. Köszönet a gyermeküket támogató családoknak és tanár kollégáimnak, akik önzetlenül, örömmel segítettek növendékeiket. Közös véleményünk volt, hogy ezt a programot jövőre folytatnunk, bővítenünk kell.

Hétköznapi vándorok, remélhetőleg a népmese kapuja egész évben nyitva marad számunkra. Jövőre pedig ismét találkozunk, hogy évente legalább egyszer közösen lépünk át a mesék világába. Mindenkit szeretettel várunk! ■

Könnyű megjósolni: jó segédlet lesz

◆ Bényei Miklós

Helyismereti-helytörténeti speciálkollégiumok, tanfolyamok tananyaga: e tevékenység közben a könyvtári tájékoztatás során nemcsak a lokális dokumentumokra támaszkodhatunk, hanem az ún. országos vagy általános segédleteknek azokra a darabjaira is, amelyek helyi információkat tartalmaznak. Jellegzetes példája e csoportnak a Központi Statisztikai Hivatal Könyvtár új, 2013-ban napvilágot látott kiadványa: *A KSH Könyvtár 1945 előtti magyar és magyar vonatkozású térképei*. A jelentékeny tudományos műhelyként is funkcionáló intézmény rangos kiadványprogramjának újabb számottevő terméke. Szerkesztője – mint jó néhány alkalommal az előző köteteknek – a könyvtár korábbi, nemrég nyugdíjba vonult főigazgatója, *Nemes Erzsébet*. Ám a munkatársak közül többen is közreműködtek az összeállításban: *Kovács Zsuzsanna*, *Lelkes György*, *Rettich Béla* (hármuk nevéhez fűződik a térképkatalógus), *Domonkos László*, *Fülöp Ágnes*, *Holub Tamás*, *Kálmán Rita*, *Orbán-Szirbucz Zsófia*, *Rózsa Dávid*. Ezúttal talán érdemes megemlíteni a lektor, *Sándor Tibor* (a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár Budapest Gyűjteményének vezetője) nevét is, hisz a szerkesztő megítélése szerint sokat segített.

A testes, nagyalakú, mintegy négyszáz oldalra rúgó kötet műfaja kettős. Miként címe is sugallja, a nagyobbik része térképkatalógus, tehát a továbbiakban elsősorban tájékoztatási és kutatási se-

gédletként forgatjuk. Az első, kisebbik hányad a témához kapcsolódó tanulmányokat foglal magában, szám szerint négyet. Tekintsük át ezeket legalább cím szerint: *A statisztika és a térkép* (Matits Ferenc), *Az Országos Magyar királyi Statisztikai Hivatal térképészete és térképei a nemzetközi földrajzi világkiállítások tükrében* (Plihál Katalin), *A történeti Magyarország etnikus viszonyainak térképi bemutatása az 1910. évi népszámlás alapján* (Filep Antal), *A KSH Könyvtár 1945 előtti térképeinek, illetve elektronikus térképészeti dokumentumainak felhasználása a Magyarország történeti helységnévtára (1773–1808) című sorozat köteteinél* (Lelkes György). A statisztikai, földrajzi, néprajzi és helytörténeti

A KSH Könyvtár
1945 előtti magyar és
magyar vonatkozású térképei

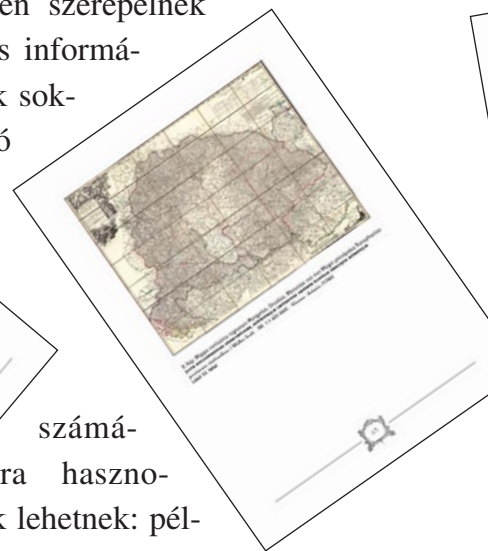
szakfolyóiratok nyilván behatóan vizsgálják, elemzik majd a dolgozatokat. Nekünk, könyvtárosoknak is jó, ha megismerjük a tartalmukat, mert referenzkérdések megoldásánál, egyetemi-főiskolai szakdolgozatok irodalomjegyzékének kiegészítésekor célszerű fellapozni őket.

A második, vagy inkább fő rész, a katalógus a gyűjtemény 2112 darab 1945 előtti térképének bibliográfiai leírását tartalmazza, kéthasábos elrendezésben. Az eligazodást részletes és pontos, példákkal szemléltetett használati útmutató könnyíti meg. Eleve komoly előny, hogy a leírások mindegyike az eredeti dokumentumok kézbevételeivel, vagyis autopsziával készült. Ebből egyenesen következik, hogy a katalógus tételei hitelesek, szöveghűek, tehát nemcsak a KSH könyvtárában, hanem más gyűjteményekben is megbízhatóan visszakereshetők, illetve mérvadók. Noha a rendszerezés elvi indoklása az útmutatóban nem olvasható, magától értetődik a kronológiai besorolás, vagyis a térképek megjelenési évének alapul vétele mindenképpen helyeselhető. Mert igaz ugyan, hogy ez látszólag mechanikus szempont (a használati útmutató beszámol róla, hogy mégsem lehetett mechanikusan érvényesíteni), valójában jóval több ennél: a hazai térképészet fejlődéstörténetének fontos szakaszait, elemeit mutatja meg.

A tételalkotás szervesen igazodik a kutatói és tájékoztatói elvárásokhoz, a katalógus valamennyi, az azonosításhoz szükséges adatot közli, még a szerkesz-

tők által különösen fontosnak vélt melléktérképekre vonatkozó információkat, továbbá – egyebek között – a tárgyszavakat és a gyűjteményben (vagyis a KSH Könyvtárban) kapott raktári jelzetet is. Utalnak azokra a térképekre, amelyeket statisztikai adatok egészítenek ki.

Megjegyzésekben szerepelnek azok a speciális információk, amelyek sok-sok kutató

számára hasznosak lehetnek: például táblázatok, grafi-

konok. Ha a feltárt térkép színes, márpedig a többség az, az összeállításban ezt jelzik. Talán itt illik elmondani, hogy a katalógusban közölt térképillusztációkról (összesen ötvenöt lapról) a kötet legvégén külön jegyzék található. Előtte áll az elengedhetetlen rövidítésjegyzék, amely tekinthető a kiadó részéről tapintatos ráadásnak is.

Példás a katalógus mutatóapparátusa is. Négy különálló mutató társul a tétel-számozott bibliográfiai leírásokhoz, vagyis az összeállítás többdimenziós feltárást biztosít. Alighanem legfontosabb a *címmutató*, hiszen a kutatók és a tájékoztató könyvtárosok zöme ebből kiindulva, ennek tudatában keres. Itt valamennyi, a bibliográfiai leírásokban, azaz a térképeken fellelhető cím (az összes párhuzamos cím is) szerepel. A megszokottól kissé eltér a *névmutató*, mert a személy (közelebbről a térképészítők) nevével együtt

néhol a közreadó intézményt is megnevezi. Kísérletként is felfogható a *tematikus mutató*, ahol a közreműködők hetven témakört alakítottak ki, feltehetően a térképek tartalmához, valamint a kartográfiai és statisztikai sajátosságokhoz idomulva. A *földrajzi-név-mutató*nál kell vissza-

Természetesen súlyos hiba lenne a Központi Statisztikai Hivatal Könyvtár közreadásában megjelent kötet könyvtári használhatóságát a lokális információk közvetítésére szűkíteni. A tanulmányai-
ban rejtőző adatok és maga a térképkatalógus sok irányban segíthetnek a köz-
könyvtárak és sokféle szakkönyvtár munkatársainak az ún. általános tájékoztatás és a szaktájékoztatás (például a statisztikai, földrajzi, történelmi, néprajzi, gazdaság- és közlekedéstörténeti, iskola-
történeti stb.) területén. Az összeállítás mintaszerű, újabb fontos és könnyen kezelhető kutatási

könyvtári segéd-
lettel gazdagod-
tunk. Tehát jó
szívvel ismételhe-
tő a recenzió címé-
ben foglalt jóslat. ■

utalni az ismertetés bevezető soraira. Az éppen húszoldali (negyvenhasábnyi) felsorolásból világosan és látványosan kiderül, hogy a feldolgozott állományban milyen sok az egyes településekről (városokról, községekről, sőt pusztákról), az egyes megyékről született térkép. Ebből következően a helyismereti-helytörténeti tájékoztatás semmiképpen sem nélkülözheti ezt az igényes, színvonalas kiadványt.

A KSH Könyvtár 1945 előtti magyar és magyar vonatkozású térképei. Szerk.: Nemes Erzsébet. Budapest : Központi Statisztikai Hivatal Könyvtár, 2013.

Hírek röviden

Szent-Györgyi leveleitől az ősnymtatványokig

A Klebelsberg Könyvtár féltve őrzött ősnymtatványai között is jártak, megcsodálhatták például az első magyar nyelvű szakácskönyvet a különgyűjteményeket bemutató tárlatvezetés látogatói Szegeden.

Sokféle megszólítással illették levelekben Szeged Nobel-díjas tudósát, Szent-Györgyi Albertet. A baráti „Kedves Berci!”-től a „Méltóságos Professor Ur!”-on át a „Kedves Tudós Bácsi!”-ig záporoztak a megszólítások. Ezeket is elolvashatták, kezükbe vehették, akik részt vettek a Szegedi Tudományegyetem Klebelsberg Könyvtárban a *Régi könyvek, ritkaságok, különlegességek* című rendhagyó tárlatvezetésen.

A hatalmas bibliotéka különgyűjteményeiben folyó munka rejtve marad, de a zömében helyben használható dokumentumokat bárki lapozgathatja, aki beiratkozik. Az egyetemi, a társadalomelméleti, a zenei, a keleti gyűjteménnyel, a médiatékával találkoztak a tárlatvezetésre ellátogató érdeklődők.

A Régi Könyvek Tára jelentette a legnagyobb élményt, ez a könyvtár legexkluzívabb helye. A körülbelül 15 ezer darabos állományban tizenöt ősnymtatvány található. A festett üvegablakokkal ékesített terem is látogatható, de szigorúbb rendszabályok vonatkoznak az oda belépőkre.

A könyvtár birtokolja az első magyar nyelvű szakácskönyvet 1698-ból, a legrégebbi könyv pedig egy 1476-ban, Velenicében megjelent Biblia. A könyvtári túrán belelapozhattak egy ősnymtatványba, Bartholomaeus Anglicus *A dolgok sajátosságáról* című lexikonába, amely a szegedi ö-ző nyelvjárás legkorábbi írásos emléke. ■

Forrás: delmagyar.hu

Weöres 100: Braille-írással készült kötet

A fehér bot nemzetközi napján, kedden bemutatták a Weöres Sándor műveit Braille-írással tartalmazó kötetet Budapesten.

Az ezer példányban készült könyvet rehabilitációs központok, vakokkal foglalkozó intézmények, könyvtárak és megyei egyesületek között osztják szét – közölte *Szakály Melinda*, a Magyar Vakok és Gyengénlátók Országos Szövetségének (MVGYOSZ) elnöke.

Oktatás és közművelődési kategóriában *Pallósiné Toldi Márta*, a szombathelyi Berzsenyi Könyvtár igazgatója vehette át idén a vas megyei Príma Díjat. Gratulálunk a kitüntetettnek! ■

Nem kell tovább vödröket
kerülni a kaposvári könyvtárban

Vizes folyosók és termék, penészedés. Évekig ez jellemezte a megyei könyvtárat, mert folyamatosan beázott. Több bútor és a falak is tönkrementek.

Január óta új fenntartója van az intézménynek. A kaposvári önkormányzat most kijavíttatta a hibát. 17 millió forintból cserélték ki a nyílászárókat, s ezzel megszűnt a beázás. Egy-egy esős napon vödrök fogadták a látogatókat a könyvtárban. Négy éve a tűzriasztók mellett a falon és még a lámpatestből is folyt a víz. A gyermekkönyvtárban pedig felmosórongyok szegélyezték a falakat.

Az akkori áldatlan állapotoknak már csak néhány helyen látszanak nyomai. Összesen hatvan ablakot cseréltek ki, ami reményeik szerint a fűtésszámlán is meglátszik majd. Az új, hőszigetelt ablakok ugyanis legalább harminc százalékos megtakarítást jelenthetnek télen. ■

Forrás: kapos.hu

Miniszteri elismerések
a könyvtárosok napján

A Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár két munkatársát, *Havas Katalin* nyugalmazott főkönyvtárost és *Illényi Ildikó* hu-

mánpolitikai referenst *Balog Zoltán*, az emberi erőforrások minisztere Miniszteri Elismerő Oklevélben részesítette. A kitüntetések *Hammerstein Judit*, az EMMI kultúráért felelős helyettes államtitkára adta át a könyvtárosok napján, 2013. október 16-án.

Havas Katalin 1961-ben, ösztöndíjas-ként kezdte pályafutását a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtárban. Hét évig olvasáskutatóként dolgozott az Országos Széchényi Könyvtár Könyvtártudományi és Módszertani Központjában, ahol könyvtárosi munkáján kívül kutatási tevékenységet is folytatott. Alapító tagja volt a bakonyoszlópi olvasótábori műhelynek, amely modellé vált bel- és külföldön egyaránt. 1984-től ismét a Szabó Ervin Könyvtárban tevékenykedett több területen, s mindenütt kiemelkedő teljesítményt nyújtott. Számos újítás fűződik nevéhez: a Börzsöny utcai főkönyvtárban kétfedeles könyvtárat, a Boráros téri intézményben ifjúsági tanácsadó szolgálatot szervezett, segítette a Mester utcai könyvtár családi könyvtárrá válását. Több évtizedes kiemelkedő szakmai munkássága elismeréseként, 70. születésnapja alkalmából részesült a kitüntetésben.

Illényi Ildikó 1998 óta dolgozik a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtárban. Előbb a főigazgatói titkárságot vezette, majd humánpolitikai referensként és rendezvényi koordinátorként folytatta pályafutását. Az intézmény igazgatási és humánpolitikai feladataiban közel másfél évtizedes, kiemelkedő szakmai munkájával érdemelte ki az elismerést.

*Forrás:
Kultúráért Felelős Államtitkárság*

KÖNYVTÁRI LEVELEZŐ/LAP

XXV. évf. 2013. 10. szám

Kiadja
az Informatikai és Könyvtári Szövetség
a Nemzeti Kulturális Alap támogatásával

Felelős kiadó: Fodor Péter
Főszerkesztő: Fülöp Ágnes (afulopa@gmail.com)
Nyomdai előkészítés: Tóth János

Szerkesztőség:
1827 Budapest, Budavári Palota F épület
Tel./fax: 331-1398

Megjelenik évente tizenkétszer
A megrendelőknek befizetési csekket vagy számlát küldünk
Egy szám ára 520 Ft
Éves előfizetési díj áfával és postaköltséggel együtt 6200 Ft
Nyugdíjasoknak és könyvtár szakos hallgatóknak 2600 Ft
HU-ISSN 0865-1329

www.epa.oszk.hu/kl
kl@oszk.hu

Készült az Inkart Kft. nyomdájában
Felelős vezető: Somogyi Sándorné

